Vakıf
Gönderen Kadir Hatipoglu - Mayıs 13 2021 01:00:00

Vakfın Tanımı   Vakıf:menfaati insanlara olmak üzere bir malı kendi mülkünden çıkararak Yüce Allahın rızası için bağışlamaktır. Vakıf: alıkoymak ve bağlamak demektir. Kımıldatmamak ve bağışlamak demektir.Mülk hayra hizmet için   dondurulmuş,faydalı bir gâyeye adanmıştır.Taşınmaz,satılmaz,amacı dışında kullanılamaz.   Vakıfta din,dil ve ırk kaydı yoktur.Sadece insan onurunun korunması ve canlıların hayatlarını idame ettirmesi söz konusudur.   Vakıflar hayır duygusu,insanlık sevgisi,fedakârlık,cömertlik,yardımlaşma,dayanışma ve paylaşmaya yönelik hayır kuruluşlarıdır. Vakfın Tarihi Vakfın geçmişi İbrahim (A.S.) e kadar dayandırılır. Çünkü cömert olduğu, yalnız başına yemek yediği vaki olmamıştır. İslâm’da vakıf geleneği hicretten iki yıl sonra başlamıştır.Sevgili Peygamberimiz Medine’deki Fedek hurmalığının kendine ait hissesini ve Hayberdeki hurma bahçesini vakfetmiştir.   Hazreti Ömer (R.A.) Semg adlı arazisini vakfetmiştir.Hazreti Ebu Bekir,Hazreti Osman,Hazreti Ali ve Ashabın ileri gelenleri ayni yolu takip etmişlerdir. Dini Kaynaklarda vakıf   Kuranda doğrudan doğruya "vakıf terimi kullanılmamıştır. Ne var ki, vakfın, konusunu meydana getiren sadaka, in'am, it'am, ihsan, ödünç verme, yararlı iş yapma, hayır işleme, yoksul, düşkün ve yetimleri gözetme, köle ve esirleri hürriyetlerine kavuşturma, yoksul ve misafirleri yedirip barındırma, yeni Müslüman olanları İslâm'a ısındırma, ibadet yerleri yapma, topluma yararlı eserler İnşa ve ihya etme, ilim müesseseleri kurma, sağlık ve temizlik hizmetlerini yürütme, yurt savunması İçin harcamada bulunma gibi konularda varit olan ayet ve hadisler bu kurumun doğmasına sebep olmuştur. Böylece vakıf tatbikatı Hz. Peygamber devrinde başlamış ve zamanla İslâm medeniyetinin en önemli kuruluşlarından biri haline gelmiştir   -Peygamberimizin Medine’deki kendisine aid 7 akarını Fedek ve Hayber hurmalıklarından hissesine düşeni vermiştir.   -Ashabı Suffa vakfında sadece maddenin değil aynı zamanda hayatında,kişinin kendisinin de vakfı büyük bir önem taşır.   -Vakıflarda Allah rızası esastır.   -Ahmed ibni Hanbel-in bir rivayetine göre:”İslâmda vakıf şeklinde yapılan ilk sadaka Hz. Ömer-in sadakasıdır. Bu maksatla Hayberdeki değerli tarlasını vermiştir.   İmam-ı Şâfii;”cahiliyye devrinde,mutlak hayır gayesiyle yapılan İslâmdaki vakıf müessesesi bilinmiyordu.”   -Hz. Cabir:”Muhacir ve Ensardan imkan sahibi olup ta vakıfta bulunmayan tek kişi bilmiyorum.”der. LambaKimin?   Bir babanın emriyle, beş kardeşten biri lambanın şisesini, diğeri camını, üçüncüsü gazyağını, dördüncüsü fitilini alsa,

beşincisi de kibrit getirip yaksa. Bu lamba kimindir? Lambadan istifade edenler, lambanın sahibine dua etseler, dua ve teşekküre hepsi de hak sahibi değil midir? Evet Allah yolunda yapılan hayır işleri, vakıflar, müesseseler de böyledir. Biri düşünür, teşebbüsü başlatır. Diğer pekçokları yardımla müesseseyi kurarlar. Derken bir hizmet çarkı işlemeye başlar. Bir tuğla, bir civata ile de buna katkıda bulunan, niyetiyle o hayır fabrikasının manevî gelirine ortak olur. Hayır müesseselerine yardımın gerçek manası budur. Cenab-ı Hak, hayır yolunda verilen bir tuğla veya cıvatanın bir bina veya fabrikaya dönüşebileceğini, atılan bir tohumun bir harman mahsül olabileceğini şu ayetle haber verir: مَثَلُ
الَّذِينَ
يُنْفِقُونَ
اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ
اللهِ
كَمَثَلِ
حَبَّةٍ
اَنْبَتَتْ
سَبْعَ
سَنَابِلَ
فِى كُلِّ
سُنْبُلَةٍ
مِائَةُ
حَبَّةٍ
وَاللهُ
يُضَاعِفُ
لِمَنْ
يَشَآءُ
وَاللهُ
وَاسِعٌ
عَلِيمٌ
   "Mallarını Allah yolunda harcayanların hali, yedi başak bitiren, her başakta yüz tane bulunan bir tek tohumun hali gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir." [Bakara.261]
Resulullah da başta vakıf olmak üzere, dine hizmet etmek, Allah rızasını aramak maksadıyla başlatılan teşebbüslerin desteklenmesini teşvik maksadıyla: "Kim Allah rızası için bir bağırtlak kuşunun yuvası kadar bir mescid inşa ederse, Allah onun için cennette bir köşk inşa eder" buyurmuştur. Tek başına fitil, lamba olmayacağı gibi, kuş yuvası kadar   mekanda tek başına mescid olamaz. Ama Allah'ın rızası niyetiyle teşkil edilen, harmana atılan imkân daneleriyle her şey olur. Hayır, vakıflarını desteklemenin manası budur إنَّ
مِمَّا
يَلْحَقُ
الْمُؤْمِنَ
مِنْ
عَمَلِهِ
وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ
مَوْتِهِ،

عِلْماً
عَلَّمَهُ
وَنَشَرَهُ،
وَوَلَداً
صَالِحاً
تَرَكَهُ.
وَمُصْحَفاً
وَرَّثَهُ،
أوْ
مَسْجِداً
بَنَاهُ أوْ
بَيْتاً بْنِ
السَّبِىلِ
بَنَاهُ، أوْ
نَهَراً
أجَّرَهُ أوْ
صَدَقَةً
أخْرَجَهَا
مِنْ مَالِهِ
فِي
صِحَّتِهِ
وَحَيَاتِهِ.
يَلْحَقُهُ
مِنْ بَعْدِ
مَوْتِهِ«.نق&#16
04; عن ابن المنذر
أنه قال:
إسناده حسن.
وفي الزوائد:
إسناده غريب.
ومرزوق مختلف
فيه. وقد رواه
ابن خزيمة في
صحيحه عن محمد
بن يحيى
الذهلىّ به . Hz. Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Mü'min kişiye, hayatta iken yaptığı amel ve iyiliklerden öldükten sonra ulaşanlar, öğretip neşrettiği bir ilim, geride bıraktığı salih bir evlad, miras bıraktığı bir mushaf (kitap), inşa ettiği bir mescid, yolcular için yaptırdığı bir bina, akıttığı bir su, hayatta ve sağlıklı iken verdiği bir sadakadır. Ölümünden sonra kişiye işte bunlar ulaşır."(küt.sitte. 72. (242) (6059))

“Dünyada senin elinde kalacak olan,yiyip-tükettiğin,giyip eskittiğin ve Allah yolunda sadaka verib bakileştirdiğinin dışında hiçbir şey yoktur.”
خَيْرُ مَا
يُخَلِّفُ
الْرَّجُلُ

مِنْ
بَعْدِهِ
ثَلاثَةٌ:
وَلَدٌ
صَالِحٌ
يَدْعُو
لَهُ،
وَصَدَقَةٌ
تَجْرِي
يَبْلُغُهُ
أجْرُهََا،
وَعِلْمٌ
يُعْمَلُ
بِهِ مِنْ
بَعْدِهِ
            “Kişi öldüğü vakit,üç sayfası hariç bütün amel defteri kapanır. Açık kalan amel sayfalarından biri sadaka-i cariyedir,biri insanların faydalanacağı bir ilimdir,üçüncüsü de kendine dua eden hayırlı evlattır.”[küt.sitte71. (241) (6058)] لَنْ
تَنَالُوا
الْبِرَّ
حَتَّى
تُنْفِقُوا
مِمَّا
تُحِبُّونَ
وَمَا
تُنْفِقُوا
مِنْ شَىْءٍ
فَاِنَّ
اللهَ بِهِ
عَلِيمٌ ” Sevdiklerinizden infak etmedikçe hayra,sevaba giremezsiniz.”[Ali İmran 92] Osmanlıda vakıf
         Dört Halife devrinde başlayan ve Emeviler devrinde gelişen fetihlerden sonra Müslümanların büyük bir iktisadî refaha kavuştukları biliniyor. Bu durum Abbasiler devrinde de gelişerek devam etti. Müslümanların zenginliği, yukarıda kısaca temas ettiğimiz İslâm'ın yardım anlayışı ile birleşince vakıflarda büyük bir artış görüldü. Yüz binlerce insanın yararlandığı ve hemen her alanda hizmet veren vakıflar ortaya çıktı. Bu gelişmelere paralel olarak İslâm hukukçularının vakıf konusu ile yakından ilgilenmeleri, vakıf hukukunun ortaya çıkmasına sebep oldu. Böylece daha hicrî 3. yüzyıl gibi erken bir devirde Ebubekir Ahmed b. Amr el-Hassaf (Ö. 261)'ın Ahkâm-u'l-Evkaf ı gibi vakıflarla ilgili müstakil eserler yazılmaya başlandı. Aynca vakıf konusu hukuk kitaplarında ayrı bir bahis olarak incelendi. Zamanla İslâm dünyasında vakıflarla ilgili yüzlerce eser ortaya çıktı.
        Bütün bunlara rağmen vakıflardaki asıl büyük gelişme Selçuklular ve Osmanlılar devrinde yaşandı. Bu devirde yardımlar insanları aşarak hayvanlara kadar götürüldü. Çok ve

çeşitli hizmet alanları düşünülerek binlerce vakıf kuruldu. Bu cümleden olarak camiler, mescitler, namazgâhlar, mektepler, medreseler, kütüphaneler, tekkeler, zaviyeler, darülacezeler, hasta hane ve imaretler, kervansaraylar, hanlar, hamamlar, çeşme ve sebiller, su yolları, yollar, köprüler, deniz fenerleri, limanlar, kale ve istihkâmlar, spor saha ve tesisleri, mesireler gibi vakıf müesseseleri yapıldı. Bu sayılanların dışında dul kadınlar ve kimsesiz çocuklar için bakımevleri açmak, öksüz çocuklara süt anne tutmak, bayramlarda çocukları sevindirmek için top atmak, halkın alışverişte kandırılmaması için çarşı ve pazar yerlerine ölçü ve tartı aletleri koymak, evlâtlıkların, köle ve cariyelerin sahipleri tarafından ezilip hırpalanmamaları için kırdıkları eşyayı tazmin etmek, yoksul kızlara çeyiz hazırlamak ve düğünlerini yapmak, hapishanelerdeki mahkumlara çeşitli yardımlarda bulunmak, çalışamayan yaşlı ve sakat meslek ve sanat erbabı için yardım fonları kurmak, halka faydalı olan kitapları yazdırmak ve parasız dağıtmak, kışın et fiyatlarının artmaması için tedbirler almak, hatim, mevlid, aşır, Buhari okutmak, yemek yedirmek, fukaraya odun, kömür almak, halka sıcak günlerde soğuk su ve şerbet dağıtmak, bunları soğutmak için kâr temin etmek, çocuklar için mesire yerleri (oyun bahçeleri) yapmak, çocuklara kitap almak, yetimlere aylık bağlamak, askeri donatmak, donanmaya yardım etmek, kışın geçit vermez dağ başlarına, vadilere sığınak yapmak, yollarda halkı rahatsız eden, üstelik sağlığa zararlı olan pislik ve balgam gibi şeylerin üstünü külle kapatmak, kış aylarında kuşları, hasta ve garip leylekleri beslemek ve tedavi etmek, sahipsiz kedi ve köpekleri doyurmak.., gibi son derece değişik konularda kurulan vakıflara rastlamak da mümkün olmaktadır.   Osmanlılar döneminde devlet, vatandaşın canım ve malını korumak, asayişi sağlamak, sınırları korumak, devlet düzenini sağlamakla mükellefti.
Günümüzün modern devlet anlayışında devlet görevlerinden sayılan eğitim, sağlık, bayındırlık, diyanet, sosyal yardım hizmetleri ise devlet görevleri arasında görülmüyor ve bütün bu hizmetler, şahısların kurduğu vakıflar tarafından yürütülüyordu. Tabiatıyla bu vakıf kurumlara, gelir getiren zengin akarlar bağlanıyordu.   Kanuni devrinin ünlü tarihçisi ve devlet adamı Lütfı Paşa, Asaf-Nâme adındaki eserinde, ideal bir devlet adamının gelirlerinin üçte birini harcamasını, üçte birini tasarruf etmesini, üçte birini de hayır işlerine yatırması gerektiğini yazmaktadır. 18. yüzyılda İstanbul'da bulunan ve Türk toplum hayatını çok yakından tanıyan tarihçi d'Ohsson, Türk insanının hayırseverliğinin nedenini Îslâm dininde görerek şöyle demiştir: "Kur'an, Türkleri dünyanın bütün milletlerinin en hayır ve insan severi haline getirmiştir." d'Ohsson'dan sonra Türkiye'ye gelen yabancıların da benzer düşüncelere sahip olmaları, uzun yüzyıllar boyunca bu yardımseverlik anlayışında bir değişikliğin olmadığını göstermektedir.
       Vakfın 18. yüzyıl Türk toplum hayatındaki etkilerini belirlemek için yapılan bir araştırmada, bu yüzyılda vakıf gelirlerinin neredeyse devlet gelirlerinin yansına eşit olduğu ortaya konulmuştur. Bu gelirlerin %37.75'i din alanına, %28.16'sı eğitim ve Öğretime, % 10.5 Ti sosyal hizmetlere, %6.50'si askerî harcamalara ayrılmıştı. Vakfın hizmetleri   Vakıf eserleri dini,ilmi,sıhhi,kültürel,ekonomik ve sosyal alanda büyük hizmetler sundu.
            *-Vakıflar devletin üzerinde yük olmamış,belki onun yükünü yüklenmiştir.
            *Vakıflar

dini,tarihi,bağların kuvvetlenmesine sebeb olmaktadır.
            *Vakıfların en büyük hizmetlerinden biri de eğitim ve sağlık alanındaki teşviklerinde görülür.   * Çeşme,sebil,sarnıç,havuz,kuyu,hamam,su kemeri,köprü,okul,câmi,çarşı,kütüphane,medrese,kabristan,hanlar,öğrenci yurtları,spor kompleksleri yıllarca insanlara hizmet sundu.   * Darüş-şifalar,hastaneler,ücretsiz hizmet verdiler.Gureba (Garipler),Etfal(Tıfıllar) hastanesi idi.   * Dârül-acezelerde,henüz dünyayı tanımamış bebeklerden tutun da,iki büklüm ihtiyarlara,felçlilere ve âmalara kadar,kaderin sillesini yemiş insanlar barındırılırdı.   * Çevre vakfı,park,bahçe,piknik alanı,ormanlar ve kabristandaki bitkilerin gübre,budama gibi bakımlarını üstlenmişti.   *Kimsesiz olup ölenler,vakıf tarafından defnedilirdi.
            *Bir kısım vakıflar,genç kızların çeyiz ve evlenme masraflarını görürdü.
            * Yolcuları rahatlatma,yolda kalmışı yerine ulaştırma görevi üstlenen vakıflar mevcuttu.
            * Yoksula,para,yiyecek,yakacak temin eden,karın doyuran,babası ölmüş yetimleri bağrına basan,kocası ölmüş dullara sahip çıkan,sakatları himâye eden vakıflar vardı.   * Tazminat,nafaka ve benzeri suçlardan cezaevine düşenlerin borçları ödenir,tahliyeleri sağlanırdı.
            *Evlâtlık ve hizmetçilerin kırdıkları kap kaçak,fondan ödenerek,insan onuru korunurdu.   * Bayramlarda çocukları,giydiren,sevindiren fonlar mevcuttu.   * Sınır güvenliği için kaleler yaptıran ve giderini karşılayan fonlar mevcuttu.   * İslâm âleminin iki kutsal şehri Mekke ve Medine için vakıf kurulmuştu.Buradaki hizmetlerin yürütülmesi gâye edinilmişti.
            * Bizimle beraber dünyamızı paylaşan hayvanlar da unutulmadı.Câmi duvarlarına yapılan kuş evlerini izleriz.Koca Sinan Ağırnasta yaptığı çeşmeye uzun bir yalak ilâve ederek,hayvanların su içmesini sağlamış,çeşmenin arkasındaki araziyi de otlamaları için vakfetmiştir.   Sivasta ,Bursada ,diğer şehirlerde ciğerciler,sopalarına taktıkları ciğerlerle,sokak hayvanlarını doyururlardı.Tüklerin oturduğu yerlerde,hayvanlar bakımlı,gürbüz,gayr-i Müslimlerin oturduğu mahâllelerde hayvanlar cılızdı.Hayvanların kış aylarında aç kalmamaları için tedbirler alınır,tedavileri baytarlarca ücretsiz yapılırdı.   Kadir HATİPOĞLU Kazım Karabekir Merkez Camii İmam Hatibi Bağcılar/İstanbul Bu vaaz çeşitli makale ve kitaplardan derlemedir.

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler